

„Megértettem, hogy mi, szlovákok, brindzával a szánkban és a gatyánkban játszottuk az urat”

Daniela Kapitáňovával Karol Sudor beszélget

– *Bevallottan helyesírási rasszista. Félnem kell, amikor átküldöm Önnek e beszélgetés szövegét?*

– Hiszen az Ön felesége nyelvi szerkesztő. Mindenképpen ellenőriztesse vele előtte, mert valóban helyesírási rasszista vagyok. Ez a nyelv iránt érzett hatalmas tiszteletemből adódik.

Nagyon fontosnak érzem a nyelv helyes használatát, s aki vét ellene, számomra olyan, mint aki nem törölte ki rendesen a fenekét. A helyesírás szerintem mindennek az alapja, miként a higiénia.

– *És itt még nem áll meg, ennél keményebb elvárásai is vannak – szeretné, ha az alkotmányban benne foglaltatna, hogy aki nem ismeri a helyesírást, ne tölthessen be semmiféle fontos hivatali funkciót.*

– Igen, úgy gondolom, ez így lenne helyes. Hogy az a sok zászlólengető és közben Szlovákiát éltető fura alak előbb adjon számot nyelvtudásáról.

– *Szlovák családban nőtt fel Komáromban. Úgy érezte ott magát, mint egy idegen, mint egy emigráns. Miért?*

– A történetem soft változata, hogy senki nem zavarta a másikat, mindenki élte a saját életét. A hard változat viszont, és ez áll közelebb a valósághoz, hogy Komáromban párhuzamosan élt egymás mellett két enklávét, akik egymással alapjában véve nem érintkeztek. A szlovákok a városban emigránsokként érezték magukat. A magyarok ugyanis nem repeszték az örömtől, hogy az állam szlovákokat telepít a nyakukba. És teljesen igazuk volt.

– *Azok számára, akik tájékozatlanok a témában, fejtsük ki, hogy az állam ezekkel a betelepítésekkel a magyar közösséget akarta tudatosan felhígítani a városban.*

– Pontosan. Szó szerint gyarmatosítás zajlott, ám nem a képzett emberek érkeztek, inkább a kivételezettek. Ezek közé tartoztak a pártfunkcionáriusok is.

A másik csoportot azok a betelepítettek képviselték, akik büntetésből kerültek oda. Közéjük tartoztak a szüleim is. Ez a száműzetés bizonyos formája volt azon nemkívánatos elemek számára, akik ugyan még nem szolgáltak rá a börtönbüntetésre, de célszerű volt, ha kikerülnek a hatalom látószögéből.

– *Édesanyja Turócszentmártonból származott, édesapja Zólyomból. Mit követtek el?*

– Édesanyám semmit, ám egy olyan ember lánya volt, aki valószínűleg igen. Az apja a turócszentmártoni adóhivatal igazgatója volt. Lehetett valami a rová-

sán, ám erről otthon soha nem beszélt senki. Van otthon néhány, neves szlovák festőtől származó képünk, melyek hátulján ilyen és ehhez hasonló szövegek szerepelnek: „Tisztelt igazgató úrnak hálával Miloš Bazovský.” Nem tudom, nem olyasmiről lehetett-e szó akkoriban, mint a mai Bašternák-ügy.

– *És az édesapja?*

– Vele rosszabb volt a helyzet, ő ugyanis a Hlinka Ifjúsága mozgalom tagja volt, s nagyon a hatása alá került. A halottakról csak jót, ám az az igazság, hogy erősen nacionalista volt. Tehát kivételesen erős nacionalista légkörben nőttem fel, noha én akkor azt gondoltam, hogy ez a nemzeti öntudat.

Éppen apám nézetei vezettek ahhoz, hogy végül teljesen szakítottunk egymással. Elvakultan, gyakran sovinszta kijelentésekkel hirdette saját igazát. Samko Tále a *Könyv a temetőről* című regényben így fogalmaz: „Apám nem szerette a cseheket, a zsidókat, sem a magyarokat.” Ezt nem én találtam ki, ez volt a valóság, amiben nevelkedtem.

Gyerekként természetesen a szüleim hatottak rám, s kezdetben nagyon büszke voltam arra, milyen nemzetből származom. Tizenöt éves koromban például egyértelműen úgy gondoltam, hogy a szlovák a legjobb nemzet a világon. A sovinszta család, bár anyám sosem volt az, megtette a hatását.

– *Mikor jött a kijózanodás?*

– Tizennyolc éves koromban, amikor Prágába kerültem. Ha valaki egy kis házban él bezárva egész életében, majd onnan kikerülve kívülről szemügyre veszi azt a valóságban, hát az óriási sokk. Évekbe telt, mire feldolgoztam.

Akkor kezdtünk apámmal eltávolodni egymástól, olyan voltam, mint a madárfióka, amelyik kirepült a fészekből, s többé már nem tér vissza. Mentálishan nem tudtam elviselni. Éppen ellenkezőleg, érzékennyé váltam az olyan hóbörgésekkel szemben, mint a „legyőztük a magyarokat, hurrá”, „verjétek”, s a többi.

– *Hogy reagált minderre az apja?*

– Úgy érezte, elárultam, mert egyszerre a csehek is jók voltak nekem. Én viszont nem bírtam már elviselni a sok gúnyos, ironikus megjegyzést, amivel a szlovákokon kívül mindenkit illetett. Valószínűleg ennek a hatása, hogy gyerekkoromtól kezdve rettenetes szorongást vált ki belőlem a gúnyolódás.

– *Végül még magyarul is megtanult...*

– És éppen a magyar nyelvtudásomnak köszönhetően értettem meg néhány dolgot – Trianont, a magyar traumát, hogy mi, szlovákok tulajdonképpen gyarmatosítottuk Dél-Szlovákiát, brindzával a szánkban és a gatyánkban játszottuk az urat. Valójában nevetségesek voltunk.

– *Már értem a kritikáját azzal kapcsolatban, hogy a szlovákok Samo Chalupka Mor ho! (Öld meg!) című versével hancegnek, az abban leírt történelmi eseménytel táplálják a szlovák nemzeti öntudatot, holott az, ha meg is történt, nem a mi őseinkkel esett meg, hiszen azok kétszáz évvel később érkeztek.*

– Természetesen, hiszen nem lehetünk történelmileg némák, süketek és vakok csak azért, mert így szoktuk meg, és nekünk így kényelmes.

– *Prágában színházi rendezést tanult. Azonban máig az az érzése, hogy elfoglalta valakinek a helyét, aki talán ma neves színházi rendező lehetne.*

– A rendezői szak óriási tévedés volt. Valószínűleg nem is ezt a szakot akartam tanulni, inkább csak egy számomra vonzó iskolába akartam jelentkezni. Mire ezt megértettem, már késő volt. Talán ha a természettudományi tantárgyaknál jó tanárom lett volna, nem ragadok le a könyveknél, mert máig úgy gondolom, hogy az analitikus gondolkodás az erősségem. Ami, sajnos, kihasználatlan maradt.

– *Kérdés, vajon a rendezéssel szembeni ellenszere akkor is kialakult volna-e, ha Komáromban és Kassán nem olyan darabokat lett volna kénytelen rendezni, amelyeket az idősebb és tapasztaltabb kollégák visszautasítottak? Furcsa szerzők szocialista realista főmedvényeit...*

– De talán nem tudtam elviselni a rendezéssel járó felelősséget sem, s nem tudtam eléggé felszabadulni. Tudja, kit szeretnék még rendezni hátralévő életemben? Milan Lasicát. Azt a fajta színészetet műveli, amit én imádom, és nem feledkezik meg arról, hogy a nézőknek játszik. Kétlem azonban, hogy arra vágya, hogy éppen én rendezzem őt.

– *Végül is nem volt rossz a döntés, hogy az írást választotta. Már tizennyolc évesen verset írt, s azokat el is küldte Vojtech Mihálik költőnek.*

– Maga mindent tud rólam. S azt is tudja, mi lett a vége?

– *Hát, hogy inkább Ön keltette fel a figyelmét, és nem a versei. Azok csak az ürügyet szolgálhatták arra, hogy megszerezze Önt mint nőt.*

– Sokkoló élmény volt. Én tizennyolc éves voltam, ő ötvenöt, az én szememben egy öregember, hiszen idősebb volt az apámnál. Elképzelhetetlennek tartottam, hogy szemet vessen rám. Ezzel szemben ez a nemzeti művész elhívott a lakására azzal az ürüggyel, hogy ő ezzel a fajta humorral, mint a verseimben, még nem találkozott a szlovák költészetben. Tehát hogy elbeszélgetünk róluk, és fontolóra vesszük egy önálló kötet lehetőségét is.

Elmentem hát hozzá, és borzalmas volt, mert ilyen vén szatírral addig még nem találkoztam. Az egészben az volt a legrosszabb, hogy később magamat okoltam, hogy én vagyok a hülye, és csak félreértem a viselkedését.

– *Más szóval, trófeának akarta Önt, azért játszotta, hogy segíteni akar.*

– A kezei is nagyon „segítőkések” voltak. Én sokáig úgy tettem, mint aki nem érti a helyzetet, s abban bíztam, hogy csak félreértem az egészet. Hogy esetleg megsértem azzal, ha értésére adom, nem illik a lányok térdét, aztán mind följebb tapogatni...

Aztán elkapta a nyakam, és tolta lefelé a fejem. Ekkor értettem meg, hogy ez már nem tréfa, és elsírtam magam. Előtte hosszú percekig igyekeztem magamba fojtani a kétségbeesést, míg végül sírva elrohantam. Az egészet szörnyű tragédiaként éltem meg.

– *Mihálik nő volt, nem?*

– Hát éppen ez volt benne a legrémesebb. A felesége a szomszéd szobában volt, nyitott ajtónál. Mindent hallania kellett, ráadásul látta is, ahogy sírva kirohanok a szobából. Soha nem felejttem, milyen dermedten tartotta a kezében a kávéscsészét és a kistányért. Mintha azt mondta volna: „Na tessék, itt az újabb, aki nem hagyta magát.”

– *Később tréfásan mesélte az esettel kapcsolatban, hogy évekig tartott, amikor már újabb kiadót is bátorkodott megkeresni, amikor életkoránál fogva már nem fenyegette, hogy tisztességtelen ajánlatokat tesznek Önnek.*

– Igen, Kali Bagala valóban nem tett semmiféle ajánlatot, ami kétségtelenül a becsületére válik.

– *Azt mondta Önnek, ha ír egy könyvet, ő biztosan kiadja. Ez minden szerző álma.*

– Igen, mert egy pályázaton elnyertem a kritikusok díját, s neki pedig nagyon tetszett az a szöveg. És ekkor írt egy levelet, hogy ha írok valamit, ő kiadja. Én pedig komolyan vettem a levelét, elküldtem neki a kéziratot, ő pedig állta a szavát.

– *A Könyv a temetőről című regényét két évig írta, s Bagala a hatodik vagy talán a nyolcadik változatot kapta meg.*

– Idegesített a tudat, hogy képtelen vagyok jobban megírni. Tudtam, hogy vagy teljes bukás lesz, vagy némi sikert hoz. És világos volt, hogy ha a könyv megbukik, az írást örökre befejeztem.

– *Mit gondol, a későbbi írásaival sikerült túlszárnyalnia ezt az elsőt?*

– Nem. Ráadásul később tudatosan írtam valami teljesen mást, hogy ne vetekedhessen Samkóval. A végén még egy pszichiáterrel is meg kellett beszélnem ezt az egészet.

– *Mit?*

– Hogy miként győzzem le a Samkóval kapcsolatos félelmeimet. Ugyanis olyan magasra állítottam vele a léceket, hogy már félni kezdtem. Samko sikere az ellenségemmé vált. Mintha folyton azt kiabálta volna, hogy buta vagyok, és már soha többé nem írok ilyen jól. Minden egyes sikere átok volt a számomra.

– *A könyv megjelenése óta eltelt tizenhat év, és tizenöt nyelvre fordították le. Még mindig kísérti Önt?*

– Úgy érzem, bár nem akarom elkiabálni, mintha a könyv magyar nyelvű kiadásával mindez megszűnt volna. Nagyon vártam ezt a megjelenést, s a kötet magyarországi bemutatásával megkönnyebbültem. Egyszeriben minden Samkóval kapcsolatos félelmem elillant, és újra szabadnak éreztem magam.

– *Gondolom, bosszantotta, hogy Samkót mindenki Forrest Gumphoz hasonlította, holott Samko nem egy szerencsétlen flótás volt, hanem egy család besúgó.*

– A mai napig nem értem, hiszen Samko valóban egy rosszindulatú, gonosz kis gnóm volt, akit senki nem szeretett, s ő ezt úgy bosszulta meg, hogy mindenkit, köztük saját nővérét is elárulta. De igazából ő mi vagyunk. S mi ezen nevetünk, és humoros könyvnek tartjuk?

– *Ezért is sokkolt engem, egyes recenzensek mennyire nem fogták fel, hogy ez a könyv tulajdonképpen a saját kicsinyességünkről szól.*

– Az volt az érzésem, hogy a szlovák recenzensek közül szinte senki nem fogta fel ezt, csupán a csehek értették meg. Kevesen vették észre, hogy ez egy szomorú könyv, a legszomorúbbak egyike. Nem állítom, hogy nincs benne humor, magának a főszereplőnek a története viszont borzalmas.

– *A Samko sikere után megnőtt az önbizalma?*

– Ellenkezőleg. Az első két elmarasztaló, megszegyenítő kritikát katasztrofálisan nehezen viseltem. Olyan volt, mintha fuldokolnék, s bár a végén megmentettek, de iszonyodásom a mély víztől megmaradt, s ez felülmúlja az érzést, hogy élek.

Évekbe telt, mire elhittem, hogy ez a könyv nem annyira rossz. Sajnos azok közé tartozom, akiket a száz dicséret nem érint meg annyira, mint egyetlen kritika. Volt idő, amikor úgy éreztem, az olvasók számára én már örökre a szlovák bohóc maradok. Számomra ez a könyv a csúcstól jelentette, a recenziók viszont jéghideg zuhanyt jelentettek számomra.

Amikor később megjelentek az első dicsérő vélemények is, már nem tudtam annyira örülni nekik, mert évekig valami pánikszerű félelem rabja voltam. Végül már akkor sem tudtam spontán módon örülni, amikor a regény elkezdett megjelenni különböző nyelveken. Csupán az angol és a magyar fordítása volt ez alól kivétel.

– *A könyv kigúnyolja a hejzsllovakokat, a populizmust, azokat az ostobákat, akik olyasmire büszkék, amit nem érdemeltek meg, csupán beleszülettek. A könyv 2000-ben, nem sokkal a Mečiar-korszak bukása után jelent meg. Nem jelentkeztek az érintett sovíniszták?*

– Nem, mert ők a regényt a saját verziójuk szerint értelmezték. Azt gondolták, végre akad valaki, aki megírja, hogy a szlovákok milyen kitűnőek, s a többiek milyen hülyék. Inkább azok jelentkeztek, akik furcsállták, hogy mindjárt az első könyvem ilyen nagy példányszámban jelent meg, s emögött valamiféle titkos kapcsolatokat sejtettek, mondjuk köztem és Bagala között.

– *Szereti a detektívregényeket, és foglalkozik azok elméletével is. Hogyan látja az északi krimiírók divatját, akik most előzönlöttek a könyvpiacot? Gondolok itt Nesbøre, Mankellre, Keplerre, Läckbergre, Hjorthra és Rosenfeldtre, s a többiekre.*

– Ne keverje őket! Hiszen olyan neveket is említett, akiktől hányom kell, de olyanokat is, akik nagyszerűen írnak. Nesbørnél például az az érzésem, hogy ő az első szerző a mai detektívirodalomban, aki megértette, miről is szól ez az egész, s elrugaszkodott a kötelező sorozatgyilkosságoktól. A hetvenes évekhez tért vissza, a DNA előtti időkhöz, amikor az észé és az értelemé volt a főszerep a nyomozásnál. Nagyra értékelem a munkáját, bár a *Hóember* című regényénél már kezdett az idegeimre menni, s elhatároztam, hogy többet egy sort sem olvasok tőle.

– *Miért?*

– Mert a kötelező témák csapdájába esett. Bizarrr gyilkosságok, bizarr gyilkosok, jelen van a műfaj összes kötelező eleme. Egyszerre már nem a nagy és képzett nyomozóval találkozunk, hanem egy hús-vér emberrel, aki szenved, iszik, családi – gyakran rossz családi – életet él, és a többi.

– *Ezzel kapcsolatban egyszer azt nyilatkozta, Önt nem érdekli, hogy a nyomozónak izzad-e a lába. Másrészt viszont, nem így lehet elérni, hogy rokonszenvenessé váljon egy-egy nyomozó, például Mankellnél Wallander vagy Harry Hole Nesbø regényeiben? Az olvasók aztán alig várják a folytatást.*

– Értem. Ha ez egy belső logika alapján felépített történet, mely X pontból indulva Y pont felé tart, például ha a nyomozó előbb megnősül, majd veszekednek, végül elválnak, akkor nem zavar, mert megvan a logikus lefolyása.

Ha azonban az író visszaél azzal, hogy a nyomozó boldog, s gyerekei vannak, csak azért, hogy azt a történetben kihasználhassa, az az idegeimre megy. Egyszerűen nem szeretem, ha a nyomozó magánéletét más célokra használják fel.

Elmondom másként is – nem szeretem, ha a lélektani, a család- vagy a női regény keveredik a detektívregény műfajával. Hiszen Phil Marlowe-nak is volt magánélete Raymond Chandler regényeiben. Ivott, szeretkezett, verekedett, hibázott, a bűntény megoldása azonban mindezek felett állt, s nem történt meg, hogy este berúgott, reggel fáj a feje, s ezért nem ment be munkába.

Egyszerűen, ha a nyomozó magánélete befolyásolja a nyomozást, engem mint krimiolvasót bosszant. Ha lélektani regényt olvasnék, például a nyomozók életéről szólót, akkor egy szót sem szólnék.

– *Említette, hogy néhány név hallatán, melyet felsoroltam, hányingere támad.*

– Arra a házaspárra gondoltam, akik Lars Kepler néven írnak. Nem bírom a leíró stílusukat, mintha egy nem túl intelligens kisgyerek mesélne el egy rossz filmet. Irodalmilag érdektelen.

– *Inkább forgatókönyvnek látja, mint könyvnek?*

– Pontosan. Ők ketten úgy írnak, mintha a könyvükből készülő leendő filmhez nyújtanának alapanyagot. Nincs benne semmi irodalmi érték, sem humor. Nesbønél mindez jobban érvényesül.

– *Az, amit a detektívregényekben kifogásol, Dominik Dán könyveiben is jelen van. Az olvasók ismerik Krauz, illetve Chosé magánéletét.*

– És ráadásul szeretik is. Megértem őket, hiszen így valóban megszeretnek egy-egy figurát, és aztán őket akarják szüntelenül. Dánnak viszont megvan az az előnye, hogy ismeri a kriminológiai folyamatokat, így nem kell elküldenie a főhőseit egy lakatlan szigetre, mint nekem, csak hogy, az istenért, ki ne jöjjön a rendőrség. Mert nálam nem jöhet ki, hiszen én nem is sejtem, hogy zajlik egy hivatalos rendőrségi nyomozás.

– *Miért undorodik annyira a női regényektől?*

– Megértem, hogy azoknak az embereknek, akiknek nincsenek különösebb igényeik, ezek a könyvek kellemes időtöltést jelentenek. Nem irodalmat keresnek, csupán történetet. Nos, megkapják, s ez elég is nekik.

A detektívregényeknek és a női regényeknek azonban sokkal több közös vonásuk van, mint amennyit a két műfaj rajongói el tudnának képzelni. Mindkettőnek vannak bizonyos műfaji korlátai, amitől nem ajánlatos eltérni.

A női regénynek végül mindig az erényt kell magasztalnia, a detektívregénynek pedig igazságot szolgáltatnia. Csak éppen a női regényben a szerző istennek képzeleli magát, mert mindegy számára, hogyan jutalmazza meg az erényt. Közben nem tesz mást, csak ellensúlyozza a valóságot – a kövér a könyvben sovánnyá válik, a gazdag elszegényedik, a csúnya megszépül, a szegény meggazdagszik, míg végül mindenki elégedett lesz.

– *Tizenegy évvel ezelőtt ez írta a Pravdában: „A női irodalom úgy terjed mifelénk, mint a vírus! Megtámadja a könyvesboltokat, s otthagyja könnyektől nedves névjegyét. A következő címeiket – mindegyik szerzője nő – nem én találtam ki: A szenvedély ígérete; Örök szenvedély; A szenvedélyt nem zabolázod meg; A feltámadt szenvedély; Várlak, szerelem; Gyere, szerelem, hozzánk; Érints meg, szerelem; Ne felejts el, szerelem.”*

– Látja, akik ezeket kínálják, nem mennek tönkre. Ezeknek a könyveknek sikerük van, hiszen gyógyírként hatnak az egyszerű emberek lelkére, akik legálább három órán át azt érezhetik, hogy az erény elnyeri jutalmát.

És gyógyírt jelentenek minden kövér nő számára. Ezt teljesen komolyan gondolom. Ezekben a könyvekben olyan történeteket élnek át, amelyekben szépek és soványak, és reményt kapnak, hogy ha lefognak húsz kilót, a világ úrnőjévé válnak.

– *Ugyanakkor erről a témáról is lehet humorosan, felülnézetből írni, például ahogy Helen Fielding tette a Bridget Jones naplójában. Nem kell hogy buta tyúkoknak tartsák a nőket.*

– De ők nem igénylik a humort. Főleg olyan nőkről van szó, akiknek egész nap vidámságot kell színlelniük, s azt, hogy egyáltalán nem zavarja őket, hogy senkinek sem kellene. Ők azok az erőltetetten nevetgélő „dundikák”, akik azt színlelik, hogy nincs jobb annál, mint magányosan, társ nélkül élni.

Majd mikor hazaérnek, átölelik a plüssmacit, előveszik az egyszerű regényeket, mert épp ezek hitetik el velük, hogy számukra is van remény. És ezt nagyon megkapónak tartják. Ha nem volnának szegény, a férfiak által különböző okokból figyelmen kívül hagyott és nem szeretett nők, ezeknek a könyveknek esélyük sem lenne.

– *Mi tehát a jobb – olvasni valamit, még ha egyszerűt is, vagy egyáltalán nem olvasni?*

– Mi a jobb? Elviselni a fájdalmat csillapítók nélkül, vagy enyhíteni? Olvasnak tehát, csak ne nevezzék azt irodalomnak. Ezek csak könyvek, melyeknek fájdalmat enyhítő hatásuk van, és csak véletlenül néznek ki úgy, mint az irodalom. Az a különbség köztük, mint a homeopatikum és a kemoterápia között a rákgyógyításnál. Mindkettő ugyanúgy van csomagolva, csak az első nem gyógyít.

– *Kali Bagala évek óta gyűjti maga köré a kiváló szlovák írókat, jelenteti meg műveiket. Sikereket ér el, sorra kapja az elismeréseket, díjakat, mégis folyamatosan a csőd szélén áll. Miért van az, hogy a szlovák olvasók ignorálják az igényes hazai irodalmat? Miért nem válik sztárrá Balla, Rankov, Vilikovský, Kopcsay, Balko, Vadas vagy Šikulová?*

– Egyszerűen genetikailag hiányzik belőlünk a szlovák irodalom vásárlásának szokása. Nem érdekel minket, mert sokáig ránk kényszerítették a kötelező irodalmat, amelynek semmi köze nem volt a valós élethez. A franciáknak például a génjükben van mindez, s 90 százalékban a saját szerzőiket olvassák. S csak akkor vesznek külföldi írotól könyvet, ha világhírű bestsellerről van szó. Ami abból is adódik, hogy a francia írók mindig arról írtak, ami foglalkoztatta az embereket. Nekünk viszont a szocializmus alatt negyven évig azzal tömték a fejünket, hogy Kukučint kell olvasni. De hát kit érdekel, hogyan éltek az ő korában?

– *És akkor mi legyen?*

– Meg kell mindezt tanulnunk. Manapság akkor olvasunk hazai írókat, ha azok már külföldön is népszerűek. Általánosságban a szlovákok nem igénylik a könyvet, sokkal inkább a filmet.

– *Huszonöt év elteltével a szocializmusra hivatkozni talán már nem helytálló. Inkább az a helyzet, hogy az iskola ezen a téren még mindig egy helyben topog, s nem ajánl a gyerekeknek érdekes irodalmat. Semmi kifogásom Szophoklész és Antigonéja, vagy akár Hviezdoslav ellen, vagy legyen szó Goethe Az ifjú Werther szenvedéseiről, ezeken keresztül azonban nem biztos, hogy*

meg lehet szerettetni az irodalmat. Ezek már csak a következő fokot jelentetik, amikor az irodalomhoz való viszony már kialakult.

– Én tulajdonképpen csak a hetedik osztályban értettem meg, hogy az irodalom fogalma, amiről az iskolában tanulunk, tulajdonképpen azonos az olvasással, amikor otthon ülünk és olvasunk. Annyira két különböző világ volt számomra a kettő, hogy fel sem merült bennem, hogy az irodalom és a könyveim egy és ugyanazt jelentik.

Amikor például a *Winnetou*-t olvastam, a tanító néni nem dicsért meg, és nem tette hozzá, hogy az is irodalom. Ennek az lett az eredménye, hogy úgy gondoltam, amit otthon csinálok, az titkolni való és talán helytelen is, mert az igazi irodalom csak az orosz klasszikusok és az *Antigoné* Szophoklésztól. Félő, hogy ezzel a mai gyerekek sincsenek másként.

– *Hogyan kellene tehát az irodalom szeretetére nevelni?*

– Talán éppen fordítva, mint manapság. Az iskolának először talán azzal kellene foglalkoznia, hogy a gyerekek mit olvasnak valójában, ezt kellene elemezniük, érdekeltté kellene tenni őket az olvasásban, s csak azután továbblépni a következő művek felé.

Az irodalom kifejezést nem használnám talán még a középiskola első két évében sem. Miért nem elég egyszerűen a könyv szót használni, és megdicsérni a gyereket, bármilyen szerzőt olvas is? Hisz Homéroszra és a többiekre lesz még elég ideje.

– *Nyitrán az egyetlen újságírást oktatott. A felnőtt diákok esetében is visszaüt az irodalomoktatás rossz módszere?*

– A magiszteri képzésen a végzős hallgatóktól az első órán megkérdeztem, milyen könyvet olvastak utoljára a szlovák irodalomból. A válasz síri csönd. Erre megkérdeztem, hogy egyáltalán milyen könyvet olvastak utoljára, lehet az külföldi irodalom is. Megint csönd.

– *A jövő újságírói...*

– Hát ez az. Végül egy diáklány megszólalt, hogy ő a *Harry Pottert* olvasta. Mit akarunk akkor az egyszerű emberektől, amikor a könyveket még a jövő újságírói is messze elkerülik.

Ha ma egy gyerek a weben elolvassa, hogy Anca, a barátnője paradicsomszószt evett ebédre, ugyan miért érdekelné, hogy például Marcel Proust mit gondolt az elmagányosodásról a 19. században?

Az az érdekes mindebben, hogy ha ezeket a betűket összeszámoljuk, akkor kiderül, hogy a mai gyerekek összességében sokkal több szöveget olvasnak, mint annak idején mi. Csak éppen ezek nem könyvek.

– *Eddig három könyve jelent meg. Várható a folytatás?*

– Tizenhat évig tartott megszabadulnom Samko Tále árnyékától, úgy gondolom, itt az ideje továbblépni. Éppen emiatt kértem a karkedvezményes nyugdíjazásomat. A rádióban befejezem a rendezői és dramaturgi munkámat, mert egy új könyv írásába akarok kezdeni, s ahhoz tiszta fejre lesz szükségem.

– *Miről szól majd?*

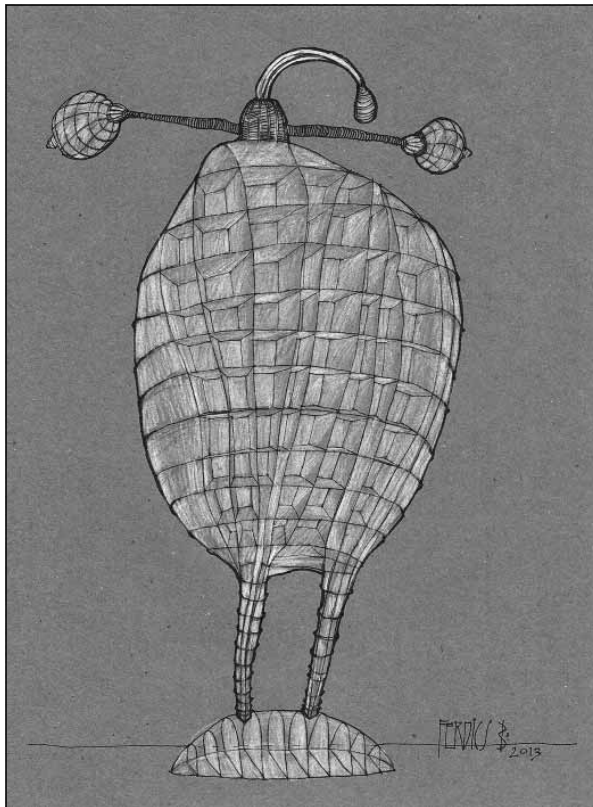
– A jó ördögökről, s arról, hogy a pokol teljesen más, mint amilyennek gondoljuk – tehát jó. Még nem kezdtem el írni, holott az illusztrációk már elkészültek. Ez lesz tehát az első olyan könyv, ahol az illusztrációk előbb ké-

szen vannak, mint maga a szöveg, de két év alatt talán sikerül behoznom a lemaradást.

Tóth Ozsvald Zsuzsa fordítása

Daniela Kapitáňová 1956-ban született a szlovákiai Komáromban, színházi rendezői szakon végzett a Prágai Szépművészeti Egyetemen (DAMU). 2000-ben Samko Tále álnéven jelentette meg nagy sikerű első regényét *Könyv a temetőről* címmel, melyet 15 nyelvre lefordítottak. Később még két detektívregénye jelent meg (*Mech to zostane v rodine!*; *Vražda v Slopanej*). Tapasztalatait, véleményét többször kifejtette a médiában, a Pravda és a Sme napilapokban rendszeresen jelentek meg írásai. A Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetemen újságírást oktatott. A Szlovák Rádió szerkesztője és dramaturgja, Pozsonyban él.

Karol Sudor (1975) szlovák újságíró, a Denník N munkatársa Pozsonyban.

FERDICS BÉLA RAJZA